

Situația pieței Tulcea în anul 1944 în rapoartele Băncii Naționale a României

Conf. univ. dr. Daniel Flaut

Facultatea de Istorie și Științe Politice,
Universitatea „Ovidius” din Constanța;
e-mail: daniel_flaut@yahoo.com

The situation of Tulcea market in 1944 in reports of the National Bank of Romania

Abstract

This study briefly presents the situation of Tulcea market in 1944 based on unpublished sources, confidential reports of the National Bank of Romania from Tulcea to the governor of the National Bank of Romania from Bucharest, in January-November 1944. Documents have been preserved as copies, in *Copierul Special rapoarte no. 962 /1934 of the National Bank of Romania*, kept in a private archive.

These reports represent valuable historical sources not only for reconstitute the economic situation in the city of Tulcea (in main) but also to reveal some interesting aspects of the life of this city in the difficult year 1944 (attitude of the authorities, mood of the population, events on August 23, and others).

Rezumat

Studiul de față prezintă, succint, situația pieței Tulcea în cursul anului 1944 pe baza unor izvoare inedite, rapoartele confidențiale ale conducerii B.N.R. Tulcea către guvernatorul Băncii Naționale a României din București, din ianuarie-noiembrie 1944. Documentele s-au păstrat sub formă de copii, în *Copierul Special rapoarte B.N.R. no. 962/1934*, aflat într-o arhivă particulară.

Respectivele rapoarte reprezintă prețioase surse istorice nu numai pentru reconstituirea situației economice a orașului Tulcea (în principal) dar și pentru relevarea unor interesante aspecte din viața acestuia, în greu încercatul an 1944 (atitudinea autorităților, starea de spirit a populației, evenimentele de la 23 august ș.a.).

Keywords: the National Bank of Romania, trade, industry, market, credits, weather, attitude of the authorities, mood of the population, transport, World War II, Soviet armies

Cuvinte cheie: Banca Națională a României, comerciale, industrie, piața, credite, vreme, atitudine a autorităților, stare de spirit a populației, transporturi, Al Doilea Război Mondial, armata sovietică

De curând, am intrat în posesia *Copierului Special rapoarte B.N.R. no. 962/1934*, păstrat până în prezent într-o arhivă particulară. Între cele 755 de pagini ale sale se regăsesc, sub formă de copii, 350 de rapoarte trimise de către conducerea B.N.R. Tulcea diverselor instituții ale statului, locale (Primăria, Prefectura, Judecătoria, Poliția, Administrația financiară, Administrația pescăriilor, Vama, Camera de Comerț și Industrie a județului, Cercul de recrutare etc.) și centrale (Banca Națională a României din București, Ministerul Economiei și Industriei, Ministerul Finanțelor ș.a.), în perioada 15 februarie 1934 - 18 ianuarie 1949.

Cele mai multe dintre ele (239, adică 68,28 %) sunt adresate guvernatorului Băncii Naționale a României de la București. În cadrul acestora se află un număr de nouă rapoarte confidențiale care privesc situația pieței Tulcea între 1 ianuarie - 11 noiembrie 1944. Ele reprezintă inedite și prețioase surse istorice nu numai pentru reconstituirea situației economice a orașului Tulcea (în principal), dar și pentru relevarea altor interesante aspecte din viața urbei, în acest greu încercat an al celui de-Al Doilea Război Mondial.

Pentru o mai bună înțelegere a evoluției situației pieței Tulcea în anul 1944, am întocmit patru tabele (ianuarie-februarie; martie-mai; iunie-august; septembrie-noiembrie), în care am sistematizat informațiile furnizate de respectivele rapoarte confidențiale, pe următoarele 12 probleme: situația băncilor, comerț, industrie, meserii, piața, credite, autorități, starea de spirit a populației, starea timpului, semănături și recolte, transporturi, evenimente în legătură cu războiul.

*

a) ianuarie - februarie 1944

	ianuarie¹	februarie²
Situația băncilor	Băncile sunt inactive, situația lor este neschimbată față de sfârșitul anului 1943. S-au retras o parte din depunerile de la „Banca Românească” Tulcea, în urma unui început de panică datorat desfășurii operațiunilor militare pe frontul din răsărit.	Se menține neschimbată față de luna ianuarie.
Comerțul	A avut de suferit din aceleași motive ca și băncile, populația fiind destul de reținută în a face cumpărături.	Este în stagnare din lipsă de fonduri, în special în rândurile țăranilor care nu își pot valorifica produsele pe piață din cauza inexistenței collectorilor.
Industria	Sunt în stagnare, situația lor este neschimbată față de sfârșitul anului 1943.	Aceași situație ca și în luna precedentă.
Meseriile	Lucrează intens, dar se simte lipsa meseriașilor calificați.	_____
Piața	Este bine aprovizionată în toate compartimentele (produse alimentare, țărânești, carne, untură etc.). Lipsește însă peștele datorită apelor scăzute ale Dunării, care are numai 70 de cm. peste nivelul mării.	Este bine aprovizionată cu produse țărânești, dar persistă specula precupeților. Peștele continuă să lipsească de pe piață.
Creditele	Se mențin restrânse datorită situației generale existente.	Crește numărul cererilor de credite, îndeosebi pentru agricultură, în vederea înce-

¹ Raport confidențial al B.N.R. Tulcea către Guvernatorul Băncii Naționale a României din București nr. 157/31 ianuarie 1944, în *Copierul Special rapoarte* B.N.R. no. 962/1934, p. 703.

² Raport confidențial al B.N.R. Tulcea către Guvernatorul Băncii Naționale a României din București nr. 308/1 martie 1944, în *Ibidem*, p. 704.

Creditele		perii campaniei de primăvară. Acestea sunt solicitate, în special, pentru procurarea de inventar viu.
Autoritățile	Funcționarii publici au dat dovadă de o condamnabilă lipsă de discreție în legătură cu unele ordine secrete. Unele autorități (primăria orașului Tulcea, prefectura județului), interpretând greșit dispozițiile primite, au alarmat populația. S-a restabilit însă calmul printre locuitori.	Se observă intensificarea controlului comercianților de către organele fiscalului.
Starea de spirit a populației	Au existat motive de îngrijorare datorită faptului că în orașul Tulcea există o populație compactă rusă și lipovenească, ale căror sentimente sunt ostile autorităților.	Față de luna precedentă, s-a recăpătat calmul în rândurile populației.
Starea timpului	Timpul este anormal de călduros.	Dezgheț și cald.
Semănături și recolte	Lipsa de zăpadă și de ploi dau motive de îngrijorare agricultorilor, deoarece pământul nu are suficientă umiditate pentru a oferi hrana necesară culturilor. Se crede că o eventuală secetă ar compromite agricultura.	În ultimul timp au căzut zăpezi abundente care au prins pământul neînghețat. S-a acumulat astfel rezerva necesară de apă, promițătoare pentru viitoarea recoltă.
Transporturile	Se mențin normale, în raport cu mijloacele existente.	Transporturile rutiere sunt îngreunate din cauza noroiului. Cele feroviare au fost foarte puțin întrerupte din cauza zăpezii. Navigația pe Dunăre, care fusese suspendată din cauza ghețurilor, și-a reluat activitatea. Apele fluviului sunt în creștere.

b) martie - mai 1944

	martie³	aprilie⁴	mai⁵
Situația băncilor	Se abțin de la aproape orice fel de activitate, datorită situației frontului.	Activitatea lor este mult redusă și se limitează la ordine de plată și la operațiuni restrânse de credit.	Se menține neschimbată față de luna precedentă. Directorul B.N.R. Tulcea i-a convocat pe reprezentanții băncilor, în conformitate cu instrucțiunile Centralei, și le-a recomandat să intensifice la maximum sprijinul pentru producția agricolă.
Comerțul	Comercianții se abțin de la aproape orice fel de activitate, datorită situației frontului.	Din cauza lipsei mijloacelor de transport și a nesiguranței, comercianții se abțin de la aprovizionări cu mărfuri. Din ordinul autorităților militare, magazinele sunt deschise doar dimineața, între orele 8-12.	Situația este aceeași ca în luna anterioară. Se fac mici aprovizionări cu trenuri de persoane.
Industria	Se abțin de la aproape orice fel de activitate, datorită situației frontului.	Morile, uleiurile și fabricile de cherestea au o activitate normală. Tăbăcăria și-a redus însă mult activitatea.	Industria alimentară (a mezelurilor și pastelor făinoase) și cea care deservește pătura rurală (mori, uleiuri, pui) sunt în plină activitate. Restul industriei este inactivă din cauza dispersărilor.

³ Raport confidențial al B.N.R. Tulcea către Guvernatorul Băncii Naționale a României din București nr. 449/31 martie 1944, în *Ibidem*, p. 705.

⁴ Raport confidențial al B.N.R. Tulcea către Guvernatorul Băncii Naționale a României din București nr. 533/1 mai 1944, în *Ibidem*, p. 706-707.

⁵ Raport confidențial al B.N.R. Tulcea către Guvernatorul Băncii Naționale a României din București nr. 649/31 mai 1944, în *Ibidem*, p. 707-708.

Industria		Industria alimentară tulceană (a mezelurilor) are cereri mari, în urma preluării de către aceasta a unei părți din deșeurile fabricilor bucovinene evacuate.	
Meseriile	—	Au o activitate redusă.	Activitatea este redusă, ca și în luna anterioară.
Piața	Este bine aprovizionată cu produse țărănești. Comercianții se abțin de la aprovizionări.	Este bine aprovizionată cu produse țărănești la prețuri convenabile. La fel este și piața peștelui. Datorită diminuării cererii pentru capital (în urma evacuării populației), peștele abundă pe piață. Icrele negre au ajuns să se vândă pe sub mână la prețuri între 3-4 mii de lei/kg. De asemenea, scrumbiile se pescuiesc în cantități mari. Din lipsa pieței de desfacere însă, acestea sunt puse la sărat din ordinul subsecretarului de stat al aprovizionării.	Este bine aprovizionată cu produse țărănești, speculate însă de precupeții care s-au înmulțit. În comparație cu prețurile din restul țării, cele din orașul Tulcea rămân totuși accesibile.
Creditele	—	—	—

Autoritățile	_____	<p>Prefectura și primăria, evacuate la Mihail Kogălniceanu, au lăsat în orașul Tulcea doar câte 3-4 funcționari de serviciu.</p> <p>Administrația pescăriilor a fost evacuată la Zebil.</p>	<p>Nu este nimic deosebit de remarcant în privința activității acestora.</p>
Starea de spirit a populației	<p>Datorită situației de pe front, populația este îngrijorată iar o parte a ei se află pe cale de evacuare.</p>	<p>În urma știrilor bune despre desfășurarea operațiunilor de pe front, s-a recăpătat calmul în rândurile populației. S-au efectuat unele evacuări în județul Tulcea, ca măsură de prudență. Deoarece piața este bine aprovizionată și are prețuri accesibile tuturor, starea de spirit este foarte bună și în rândul păturilor sărace.</p>	<p>Starea de spirit a populației este bună.</p>
Starea timpului	_____	<p>Timpul ploios și răcoros a început să se îmbunătățească.</p>	<p>Doar în ultimile două zile s-a încălzit. A plouat, nu însă în tot județul Tulcea.</p> <p>În zona Măcinului se simte lipsa ploilor.</p>

Semănături și recolte	—	Sunt bune. Cu mici excepții, s-au însămânțat aproape aceleași suprafețe ca și în anul 1943.	<p>Au fost însămânțate următoarele suprafețe:</p> <p>grâu - 12.083 ha; secară - 4 ha; orz - 65.642 ha; ovăz - 11.447 ha; mazăre - 2.223 ha; borceag - 2.907 ha; rapiță - 4.760 ha; floarea soarelui - 12.584 ha; fasole - 2.859 ha; in - 426 ha; muștar - 131 ha; linte - 149 ha; cartofi - 1.168 ha; pepeni - 1.955 ha; câneapă - 420 ha; ceapă - 98 ha; porumb - 46.978 ha; dughie - 4.746 ha mei - 2.290 ha; năut - 117 ha; lucernă - 8 ha; sfeclă furaj - 62 ha; legume diverse - 33 ha; plante de nutreț diverse - 25 ha; bumbac - 85 ha; ricin - 3 ha; grădini de legume - 78 ha; iarbă de Sudan - 4 ha; bostan - 10 ha.</p> <p>Total însămânțări:</p> <p>205.714 ha;</p> <p>teren arabil inundat - 19.903 ha;</p> <p>teren neînsămânțat - 14.891 ha.</p>
Transporturile	Cele feroviare sunt supraaglomerate din cauza evacuirilor.	Sunt în suferință deoarece C.F.R. și Poșta au suspendat transportul coletăriei. Se impune cu necesitate reluarea acestora pentru a fi trimis surplusul de produse către regiunile deficitare, aglomerate de	<p>Situația acestora rămâne neschimbată.</p> <p>O mică ameliorare o înregistrează cele fluviale. Apele Dunării sunt în scădere.</p>

Transporturile		populația refugiată. Transporturile fluviale sunt reduse, fiind perturbate de minele lansate de inamic pe porțiunea Sulina-Tulcea și Vâlcov-Tulcea.	
Evenimente în legătură cu războiul	_____	_____	<p>În fiecare noapte pe cerul orașului Tulcea zboară avioane izolate. În cursul lunii mai s-au dat aproximativ 30 de alarme.</p> <p>La periferia orașului au fost aruncate aproximativ 14 bombe, iar în oraș 7 bombe, toate de calibru mic (se spune că ar fi proiectile de Brand). Cea mai apropiată bombă a căzut la 100 de metri de sediul B.N.R. Tulcea, fără să îi producă însă pagube.</p> <p>În orașul Tulcea au fost instalate două spitale: unul de campanie pentru chirurgie, în localul Liceului de băieți, și unul pentru răniții ușor și bolnavi, într-o școală primară. Au mai fost amenajate un „Ortskommandantur” și diverse servicii ale armatei germane.</p>

c) iunie - august 1944

	iunie ⁶	august ⁷
Situația băncilor	Directorul B.N.R. Tulcea i-a convocat din nou pe reprezentanții băncilor, recomandându-le acestora să intensifice acordarea de credite pentru sprijinirea producției agricole.	_____
Comerțul	Situația este nemodificată față de luna precedentă. Se efectuează mici aprovizionări cu trenul și cu vaporul.	Magazinele au fost închise în primele zile ale lunii august și și-au reluat activitatea redusă abia la sfârșitul ei.
Industria	Industria alimentară (a mezelurilor, peștelui și făinoaselor) precum și cea care deservește pătura rurală (mori, uleiuri, pui) se află în plină activitate. În rest, industria rămâne inactivă din cauza dispersărilor și a lipsei de materii prime.	Începând de la jumătatea lunii august, datorită știrilor îngrijorătoare ce veneau de pe front, întreaga viață economică a început să stagneze.
Meseriile	Situația acestora rămâne neschimbată în comparație cu luna precedentă.	
Piața	Este bine aprovizionată cu produse țărănești (mai puțin unt), dar este speculată de precupeții care se înmulțesc de la o zi la alta. Prețurile produselor sunt în urcare, mai ales la păsări.	

⁶ Raport confidențial al B.N.R. Tulcea către Guvernatorul Băncii Naționale a României din București nr. 874/30 iunie 1944, în *Ibidem*, p. 709.

⁷ Din cauza evenimentelor, nu există nici un raport pentru luna iulie iar cel pentru luna august a fost întocmit și trimis abia la 20 octombrie 1944. Raport confidențial al B.N.R. Tulcea către Guvernatorul Băncii Naționale a României din București nr. 1830/20 octombrie 1944, în *Ibidem*, p. 711.

Creditele	_____	_____
Autoritățile	Camera Agricolă a județului Tulcea a organizat vizitarea unui câmp de experiență pentru cercetarea rezultatelor. În rest, nu este nimic demn de semnalat.	<p>Odată cu trupele care se retrăgeau în dezordine după ruperea frontului din Basarabia, autoritățile locale și majoritatea populației civile au început să părăsească orașul Tulcea.</p> <p>După încheierea armistițiului, comunicată la radio, toate legăturile telefonice, telegrafice și poștale au fost întrerupte, astfel încât nu se mai puteau afla știri din restul țării.</p> <p>Interpretându-se greșit un ordin al Comandamentului 3 Armată (toată armata din orașul Tulcea, inclusiv pompierii, grănicerii și jandarmii au plecat cu ultimele eșantioane ale trupelor operative), autoritățile civile au părăsit orașul, rămânând numai prefectura și poliția. Prefectura județului luase și ea măsuri discrete de plecare, fără să anunțe și conducerea B.N.R. Tulcea.</p> <p>Imediat după plecarea din garnizoană a trupelor noastre, populația orașului a început să jefuiască depozitele rămase de la trupele germane, până când acestea au fost complet golite.</p> <p>Ulterior, s-a primit un ordin telefonic de la București ca prefectura și autoritățile administrative să rămână pe loc. Lipsa însă forța publică necesară să păstreze ordinea în orașul Tulcea.</p>
Starea de spirit a populației	Populația este îngrijorată din cauza desfășurării ultimelor evenimente de pe front.	

Starea timpului	Până în urmă cu o săptămână, vremea a fost foarte călduroasă și secetoasă. În ultima săptămână însă a plouat două zile, o ploaie generală care va influența în bine atât păioasele târzii cât și prășitoarele.	_____
Semănături și recolte	_____	_____
Transporturile	Cele fluviale se efectuează numai ziua, alternând, o zi vapoarele N.F.R., o zi vapoarele S.R.D. C.F.R. a introdus două trenuri pe zi (plecare și sosire). Apele Dunării sunt în scădere.	Transportul feroviar a fost suspendat complet pentru populația civilă timp de cca. 10 zile. Cel fluvial a fost în întregime sistat la sfârșitul lunii.
Evenimente în legătură cu războiul	Pe cerul orașului Tulcea zboară zilnic avioane izolate, atât noaptea cât și ziua. Până acum s-au dat cca. 33 de alarme aeriene. Majoritatea avioanelor inamice care vin au lansat parașutiști, în regiunea de nord-vest a județului Tulcea (regiunea Mănăstirea Cocos, satul Hamcearca, Țiganca). Au fost capturați nouă dintre aceștia (dintre care șapte femei), înarmați cu arme automate și dotați cu posturi de radio-emisie. Sunt foarte îndârjiți.	La 27 august 1944 au intrat în orașul Tulcea primele eșaloane ale armatei sovietice, astfel că s-au mai potolit dezordinile provocate de populația civilă.

d) septembrie - noiembrie 1944

	septembrie⁸	octombrie-noiembrie⁹
Situația băncilor	Activitatea lor a fost una extrem de redusă și s-a rezumat la încasări de datorii ale debitorilor care se încumetau să se prezinte.	Situația se menține neschimbată.
Comerțul	<p>Datorită ordinului comandamentului sovietic prin care a fixat un curs obligatoriu pentru rublă pe piață, comerțul a cunoscut o intensă activitate.</p> <p>Armatele sovietice care treceau prin orașul Tulcea au acaparat absolut tot ce se găsea pe piață. Cumpărăturile se făceau atât pentru trupele care plecau mai departe, cât și pentru transportul în interiorul U.R.S.S.</p>	<p>Este în curs de reaprovizionare cu mărfuri, deoarece depozitele au fost epuizate de cumpărăturile făcute de militarii sovietici în vremea în care rubla a avut putere de circulație. Aprovizionarea este însă anevoioasă din cauza lipsei mijloacelor de transport și a nesiguranței.</p> <p>Prețurile mărfurilor sunt în urcare, datorită abundenței de numerar provenit din schimbul rublelor, chiar și cu 100 %.</p>
Industria	—	—
Meseriile	Atelierele de încălțăminte, confecții și reparații au cunoscut o înflorire a activității lor.	Activitatea este mai redusă în comparație cu luna septembrie, deoarece atelierele nu mai lucrează pentru armată. Totuși, datorită resurselor de numerar provenite din schimb, acestea lucrează pentru populația civilă.

⁸ Din cauza evenimentelor, raportul pentru luna septembrie a fost întocmit și trimis abia la 21 octombrie 1944. *Raport confidențial al B.N.R. Tulcea către Guvernatorul Băncii Naționale a României din București, nr. 1831/21 octombrie 1944*, în *Ibidem*, p. 712.

⁹ *Raport confidențial al B.N.R. Tulcea către Guvernatorul Băncii Naționale a României din București, nr. 2035/11 noiembrie 1944*, în *Ibidem*, p. 724.

Piața	<p>A cunoscut o intensificare deosebită. În acest an recolta a fost foarte abundentă în struguri, pepeni, zarzavat etc. Militarii sovieticii nu cunoșteau prețurile locale iar cursul favorabil al rublei de 100 de lei le dădea posibilitatea să procure cu ușurință, din economiile lor, tot felul de mărfuri. Toate acestea au făcut ca, alături de comercianții calificați, să practice negoțul ambulant, sub diferite forme, întreaga populație săracă a orașului Tulcea. Pe lângă produsele recoltate, populația a mai vândut, într-o largă măsură, obiectele și alimentele rezultate din jefuirea fostelor depozite ale armatei germane.</p>	<p>Este secătuită. Produsele de la țară sosesc cu dificultate în Tulcea, din cauza nesiguranței transporturilor către oraș.</p> <p>Lipsesc brânzeturile, care în trecut abundau pe piață, păsările și ouăle, fiind acaparate de municipii și de orașul București.</p> <p>Producția peștelui a scăzut din cauza lipsei de unelte pentru pescuit.</p>
Creditele	—	—
Autoritățile	<p>Au continuat să se înapoieze în tot cursul lunii din refugiu.</p> <p>Ele au întâmpinat mari greutăți în rezolvarea atribuțiilor din cauza lipsei de contact cu autoritățile centrale. Poșta sosea neregulat, calea ferată era utilizată exclusiv pentru transporturile militare, iar știrile prin radio nu puteau fi recepționate din cauza lipsei aparatelor, care au fost confiscate. Toate aceste lucruri au făcut ca autoritățile să rezolve, pe propria lor răspundere, așa cum au putut, toate problemele legate de aprovizionarea armatelor sovietice.</p>	<p>Sunt ocupate cu executarea dispozițiilor guvernului de aplicare a clauzelor armistițiului.</p>

Starea de spirit a populației	_____	_____
Starea timpului	Timpul a fost secetos până la sfârșitul lunii.	<p>A fost mai mult ploios în luna octombrie, împiedicând activitatea agricolă.</p> <p>La începutul lunii noiembrie timpul s-a îmbunătățit.</p>
Semănături și recolte	Timpul secetos, muncile obligatorii și lipsa animalelor de tracțiune, folosite în alte scopuri, au împiedicat executarea muncilor agricole.	<p>Timpul ploios din cursul lunii octombrie a împiedicat atât culegerea, în bune condiții, a porumbului cât și executarea semănăturilor de toamnă. În același timp, lipsesc animalele de muncă. Acestea au fost luate de armatele în trecere, pentru necesități de transport, sau sunt utilizate la lucrări de șosele și rechiziții.</p> <p>Situația însămânțărilor de toamnă: Plan: grâu - 20.000 ha; secară - 20.000 ha; rapiță - 800 ha; orz -. Realizat până la 31 oct. 1944: grâu - 8.870 ha; secară - 3.190 ha.; rapiță - 70,5 ha; orz - 23 ha. Realizat până la 6 nov. 1944: grâu - 12.117 ha; secară - 8.147 ha; rapiță - 162 ha; orz - 37 ha.</p> <p>Se poate observa că, datorită timpului favorabil de la începutul lunii noiembrie, s-au intensificat însămânțările. Un merit deosebit îl are în acest sens și noul prefect al județului Tulcea, care a luat măsuri energice pentru executarea planului.</p>

Transporturile	Sunt aproape suspendate din cauza necesităților războiului.	Transporturile fluviale sunt suspendate din lipsă de vase. Trenurile de călători sunt aglomerate și lipsesc vagoanele pentru transport. Cele rutiere sunt stânjenite de ploi și de intensificarea, la începutul lunii noiembrie, a lucrărilor agricole.
-----------------------	---	---